

MEERVLEERMUIZEN IN WALLONIË: OOK IN DE ZOMER?

Bob Vandendriessche

Een deel van de Nederlandse zomerpopulatie meervleermuizen (*Myotis dasycneme*) overwintert in natuurlijke grotten van de Ardennen. Op hun weg daarheen, door Nederlands en Belgisch Limburg, passeren ze de mergelgroeven, die uiteraard ook voldoen als winteronderkomen. Dat Nederlandse meervleermuizen nog steeds naar het zuiden afzakken om de winter door te brengen is onlangs weer eens aangetoond (Haarsma, 2003). Een interessante vraag, die zich nu stelt, is: is misschien het overgrote deel van de meervleermuizen die 's winters in het mergelland geteld worden uit Nederland afkomstig? De omgekeerde vraag luidt: is het waarschijnlijk dat de overwinteraars (het gaat om enkele tientallen dieren) in de groeven van elders komen?

Waar komen de overwinterende meervleermuizen in de groeven vandaan?

Frankrijk als gebied van herkomst is zo goed als uitgesloten: het noordoosten van Frankrijk is een vrij goed onderzocht gebied en het aantal zomerwaarnemingen van de soort tot nu toe is er op één hand te tellen. Overigens bestaat de volledige Franse populatie meervleermuizen uit nauwelijks enkele tientallen overwinteraars in het noorden van het land. De situatie in Vlaanderen is intussen vrij goed bekend: er is tot nu toe maar één kraamkolonie bekend in het uiterste westen van het land, dicht tegen de Franse grens, op meer dan 200 kilometer van het mergelland. Vermoed wordt dat deze 'Westhoek-populatie' de winter in de nabije Noord-Franse groeven doorbrengt, maar harde bewijzen daarvoor zijn er niet. West-Vlaanderen (grenzend aan Zeeuws-Vlaanderen, waar een aantal kleine kraamkolonies bekend is) mag dan wel beschouwd worden als de best onderzochte provincie in België, en misschien wordt de situatie van de meervleermuis in de rest van het land enigszins onderschat, de vaststelling blijft dat

de meervleermuis een zelden geziene gast is boven het overgrote deel van de Vlaamse waterlopen. Buiten de Westhoek zijn er voorlopig weinig of geen harde aanwijzingen voor meer kraamkolonies, zelfs niet in West-Vlaanderen. Om in te schatten in hoeverre de meervleermuizen uit het westen van Vlaanderen richting mergelland of Wallonië trekken, zou ringonderzoek een uitkomst kunnen bieden. Alleszins lijkt het onwaarschijnlijk dat de ganse Vlaamse zomerpopulatie richting groeven trekt om er op een kluitje te gaan hangen. Eerder zou je verwachten dat de Vlaamse meervleermuizen in de herfst zuidwaarts, via de grote rivieren, richting Wallonië trekken, of dat ze op ons onbekende plaatsen in Vlaanderen overwinteren.

Moeilijker in te schatten is de Duitse inbreng in het verhaal: in het aangrenzende westen van Duitsland vertoeven dan misschien wel genoeg meervleermuizen om -in theorie- in te staan voor een deel van de winterpopulatie in de groeven, maar voor Duitse meervleermuizen lijkt een tocht naar het mergelland toch niet voor de hand te liggen. In

het aan België grenzende gebied van de Eifel is namelijk een ruim aanbod aan ondergrondse verblijven te vinden. Hoewel het Duitse plaatje misschien niet volledig is, wil ik hier wat dieper ingaan op de situatie in Wallonië.

Meervleermuizen in Wallonië

Omtrent het voorkomen van meervleermuizen in Wallonië tijdens het zomerseizoen laten onze Waalse collega's vleermuizenonderzoekers weinig twijfel bestaan en een eenvoudige zoektocht doorheen enkele decennia Waalse vleermuizenliteratuur bevestigt het. De oudst beschikbare gegevens omtrent het zomerse voorkomen van de meervleermuis in Wallonië zijn afkomstig van Jacques Fairon (van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, KBIN) en dateren van eind jaren zestig. In samenwerking met Nederlandse onderzoekers werden gegevens van 924 geringde meervleermuizen gepubliceerd in een KBIN- Bulletin. Daaruit blijkt dat een aantal van de tijdens het zomerseizoen in Nederland geringde meervleermuizen in ondergrondse locaties in Wallonië overwinteren. Er zijn evenwel van deze soort geen waarnemingen tijdens het voortplantingsseizoen (begin mei tot eind juli).'

Fairon (1982) vermeldt: 'België kan worden beschouwd als overwinteringsgebied

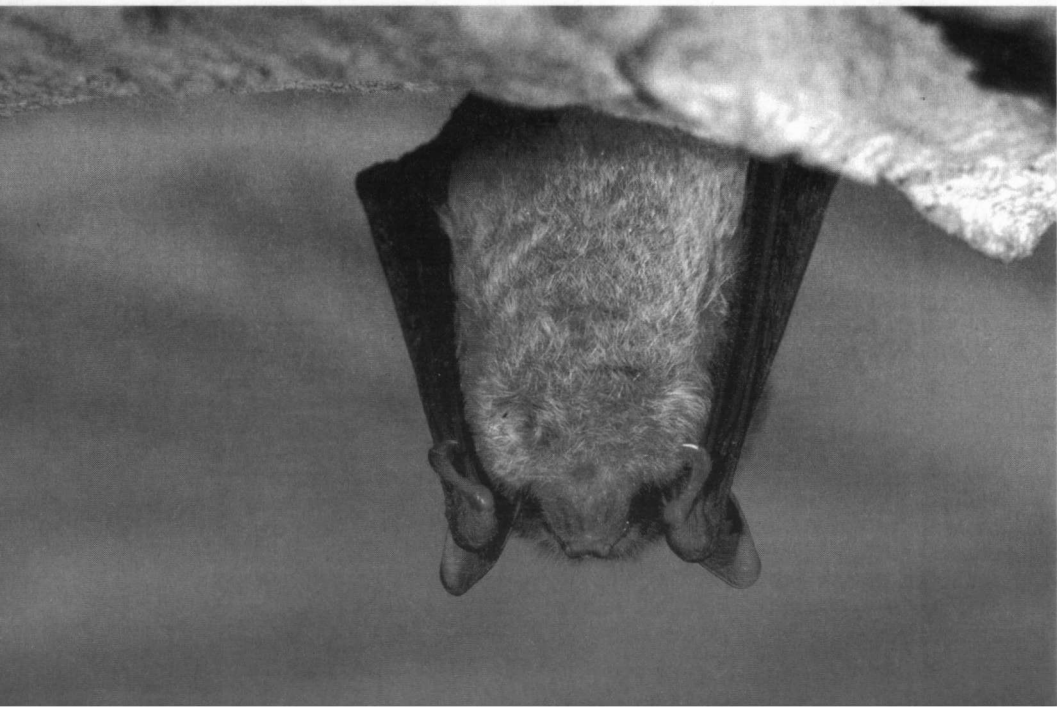
van de soort, dank zij de aantrekkingskracht van zijn uitgestrekt ondergronds domein.' En verder: 'De aanwezigheid van de soort op ons grondgebied en omstreken betreft dus het winterseizoen'

In Bulletin 8 van het KBIN vermeldt Gilson (1985) in verband met wintergegevens in de Waalse mergelgroeven: 'Waarnemingen in de zomerperiode: de meervleermuis is nog niet waargenomen van mei tot juli...'. Meer recent vermeldt de website van het KBIN voor de periode 1985-1995 het volgende over de toestand van de meervleermuis in Wallonië: 'Wallonië is zijn overwinteringsgebied bij uitstek. Over zijn status in de zomer is weinig bekend.'

Nog recenter, in 1997, schrijft Schwaab in het tijdschrift *Science et Nature* in een verslag over de resultaten van een grensoverschrijdend Life-project (tussen Frankrijk, België, Nederland, Luxemburg en Duitsland): 'In het door het programma gedekte gebied is geen enkele kolonie bekend en worden alleen van overwintering regelmatige waarnemingen genoemd, hoofdzakelijk in Wallonië en het Rijnland' (Schwaab *et al.*, 1997).

Hoewel de toestand van de soort 's zomers in Wallonië een tiental jaar geleden dus nog als 'onvoldoende gekend' wordt omschreven, lijken de beschikbare gegevens erop te wijzen, dat Wallonië geen deel uitmaakt van het voortplantingsgebied van de meervleermuis. Dat de soort 's zomers in Nederland voor het overgro-

Meervleermuis. Foto: Rollin Verlinde

te deel in gebouwen en meer bepaald in kerken wordt gevonden, en het feit dat in de afgelopen 30 jaar door de onderzoekers van het KBIN in Wallonië intussen meer dan duizend kerken werden onderzocht, maar geen meervleermuizen werden gevonden, ondersteunt de hypothese. Onderzoek in gans Europa wijst voorts uit dat de meervleermuis 's zomers bij voorkeur een bewoner van het laagland blijkt te zijn, zodat Wallonië zelfs niet in aanmerking lijkt te komen. Sinds een tiental jaar wordt er met behulp van batdetectoren boven waterplassen en kanalen geluisterd, maar ook dat leverde tot nu toe tijdens het voortplantingsseizoen geen waarnemingen op (mondelinge mededeling Grégory Motte, Universiteit Luik). De enige uitzondering hierop vormt de waarneming van een jagend dier op de Schelde, net over de grens met Vlaanderen (mondelinge mededeling Marc Van de Sijpe). Recent verwezen Waalse vleermuizenonderzoekers naar deze waarneming in het tijdschrift 'Parcs et Réserves' met de mededeling: 'De aanwezigheid van deze soort in de zomer was in de Waalse regio nog nooit vastgesteld.' Dit is de meest recente publicatie over de toestand van de soort in Wallonië. Verdere mondelinge contacten met de Waalse vleermuizenwerkgroep 'Plecotus' bevestigen deze stand van zaken.

Conclusie

Van de meervleermuizen die in het mergelland en Wallonië overwinteren lijkt het erg onwaarschijnlijk dat die de zomer in dezelfde regio doorbrengen. Eerder moet voor het overgrote deel van deze overwintelaars aan Nederland gedacht worden als gebied van herkomst. Het aandeel Vlaamse en Duitse meervleermuizen in de winterpopulatie in Wallonië is wellicht beperkt, maar zekerheid daarover hebben we niet. Alleen het massaal ringen of merken van Vlaamse

en Duitse meervleermuizen zou hier klaarheid kunnen brengen. Ook genetisch onderzoek zou in principe kunnen bijdragen aan de oplossing van deze vraag, maar vooralsnog ligt een dergelijk onderzoek niet in het verschiet, al was het maar omwille van de kosten. Waar hebben we dat vaker gehoord?

Bob Vandendriessche
Brugsestraat 81
8020 Oostkamp, België

Literatuur:

- Dossier Chauves-souris. Revue trimestelle de la conservation de la nature et de gestion durable d'Ardenne et Gaume. Parc et Réserves, 2001, Vol. 56(2). Uitgave van Ardenne et Gaume, Namur Belgique.
- Fairon, J., 1967. Vingt-cinq années de baguage des chiroptères en Belgique. Bulletin Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen. KBIN, Brussel.
- Fairon, J., 1982. Bulletin van het Belgisch Centrum voor Chiropterologisch ringwerk en onderzoek, 7: KBIN, Brussel.
- Fairon, J., 1996. Studiedocumenten van het KBIN 84. KBIN, Brussel.
- Gilson, 1985. Bulletin van het Belgisch Centrum voor Chiropterologisch onderzoek, 8; KBIN, Brussel.
- Haarsma, A.J., 2003. Meervleermuizen ringen en dan terugvinden! Zoogdier 14(2): 26-27.
- Kapteyn, K. 1995. Vleermuizen in het landschap. Schuyt & Co, Haarlem. 224 pp.
- Schober, W., & E Grimmberger, 2001. Gids voor de vleermuizen van Europa, met specifieke informatie over Nederland en België, vertaling P.H.C. Lina. Tirion, Baarn. 263 pp.
- Schwaab, F., Beudels, M., Fairon, J., Martin, F., 1997. Le vespertilion des marais. Science et Nature. Spécial chauves-souris n° 11: 31.
- Website van het KBIN: trefwoord: 'chauves-souris'. (laatste update: 2002).

OPROEP VAN DE REDACTIE

De redactie maakt plannen om volgend jaar kleur in Zoogdier te brengen. Daarbij wordt ook de vormgeving kritisch bekeken. Wij willen graag rekening houden met de lezers en roepen u daarom op om uw wensen, opmerkingen, aanmerkingen, suggesties, enz. aan ons door te geven.

Stuur uw ideeën liefst per e-mail naar redactie.zoogdier@vzz.nl. Snailmail naar ons kantooradres kan natuurlijk ook.